

**მიტროპოლიტი ამბროსი (ხელაია)
ცხუმ-აფხაზეთის კათედრაზე**

**Metropolitan Ambrosi (Khelaia)
as the Catholicos-Patriarch on the Cathedra
of the Diocese of Tskhum-Abkhazia in Georgia**

ლაშა დეისაძე-შარვაშიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Lasha Deisadze-Sharvashidze
Akaki Tsereteli State University
Georgia, Kutaisi

ABSTRACT

Metropolitan Ambrosi (Khelaia), a notable figure in the history of our country and the esteemed leader of the Catholicos-Patriarchate, served as the Archbishop of the Diocese of Tskhum-Abkhazia, where he dedicated himself to the spiritual and religious interests of the nation and the flourishing Orthodox Church of Georgia. As a wise clergyman and devoted patriot, Metropolitan Ambrosi actively engaged in the affairs of the Georgian government and the ecclesiastical administration of the Diocese of Tskhum-Abkhazia. His tenure played a crucial role in the promotion of the principles and values upheld by the Georgian Orthodox Church and the national identity of Georgia.

Metropolitan Ambrosi was a spiritual father to every faithful Christian, residing within the jurisdiction of the Diocese of Tskhum-Abkhazia, which encompassed the regions of Tskhum and Abkhazia. His influence extended beyond the ecclesiastical sphere, as he ardently safeguarded the righteous interests of the Georgian nation and the Orthodox Church. Furthermore, Metropolitan Ambrosi held a special place as a representative of the ethnic communities residing in the historical territory of Tskhum-Abkhazia.

In September 1921, Metropolitan Ambrosi was elected as the Catholicos-Patriarch of Georgia, relinquishing his position on the Cathedra of the Diocese of Tskhum-Abkhazia. This momentous appointment marked the pinnacle of his religious and administrative career, symbolizing his full dedication to the Catholicos-Patriarchate and the spiritual guidance of the Georgian Orthodox Church.

This article relies on scholarly publications, archival sources, and periodical materials to present a comprehensive account of Metropolitan Ambrosi's life and contributions.

საკვანძო სიტყვები: საბჭოთა რუსეთის ანტიქართული პოლიტიკა, ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქია, კათოლიკოს-პატრიარქ ამბროსი ხელაიას მოღვაწეობა.

Keywords: Anti-Georgian policy of Soviet Russia, Eparchy of Tskhum-Abkhazia, Public activities of Catholicos-Patriarch Ambrose Khelaia.

ჩვენი სამშობლოსა და საქართველოს სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორია უკანასკნელი თითქმის ორი ათასი წლის მანძილზე მჭიდროდ არის ერთმანეთთან დაკავშირებული და შესაძლოა ითქვას, გარკვეულწილად, საისტორიო ერთობასაც წარმოადგენს. განვლილი თითქმის ორი ათასწლეულის სიღრმეებსა თუ შედარებით ახლო და უახლეს წარსულში ქართველი საეკლესიო იერარქიის არაერთმა წარმომადგენელმა იტვირთა თავდადება და თავგანწირვა მშობელი ქვეყნისა და ეკლესიის კეთილდღეობისა და ძლიერებისათვის. მათ შორის ერთ-ერთი გამორჩეული და მოწინავე ადგილი უკავია უწმიდეს და უნეტარეს სრულიად საქართველოს

კათოლიკოს-პატრიარქს ამბროსის (ხელაია), რომელიც მღვდელმთავრობისას გახლდათ ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი. სწორედ მისი მოღვაწეობის ხსენებულ პერიოდს ეხება წარმოდგენილი სტატია, რომელიც მნიშვნელოვანწილად აგებულია სრულიად საქართველოს საპატრიარქოს არქივში დაცულ საისტორიო დოკუმენტებზე დაყრდნობით. ასევე, გამოყენებულია შესაბამისი მასალა თანადროული პერიოდიკიდან. სათანადო წყაროების მოხმობით წარმოჩენილია მიტროპოლიტ ამბროსის მართლმკვეთელოურ და სამართლიან სახელმწიფოებრივ-პატრიოტულ საფუძვლებზე დამყარებული სამღვდელმთავრო მსახურება და მოღვაწეობა აფხაზეთის უძველეს ქართულ ქრისტიანულ მიწაზე.

წმიდა ამბროსი აღმსარებელი (ეროზაში ბესარიონ ხელაია) 1861 წლის 7 ოქტომბერს (ძველი სტილით) დაიბადა. ცნობილია მეცხრამეტე საუკუნის რუსული იმპერიული მმართველობის უღლის სიმძიმე საქართველოში... სწორედ ამ დროს იწებოდა განგებამ, რომ ამქვეყნად მოვლენილიყო წმიდა ამბროსი აღმსარებელი, რომელიც რუსეთის მიერ სისხლისღვრით დამოუკიდებლობაწართმეულ, უმეფო და უპატრიარქო საქართველოში შეუდგა ქვეყნისა და ეკლესიის გაძლიერებისათვის ძალზედ დიდ

მოღვაწეობას, რაც, იმთავითვე, ამ მისიის აღსრულებისთვის მოიცავდა სამართლიან ბრძოლასა და თავგანწირვას.

წმიდა ამბროსი აღმსარებელი თავისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ფაქტობრივად ყოველ ეტაპზე მჭიდროდ იყო დაკავშირებული აფხაზეთთან. სწორედ ამ ძირძველი ქართული მხარიდან დაიწყო მისი სასულიერო მსახურება, როდესაც ის აფხაზეთის სხვადასხვა ტაძარსა და მონასტერში მსახურობდა მღვდლად და იქვე, საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში ეწეოდა ადმინისტრაციულ თუ პედაგოგიურ მოღვაწეობას. მოგვიანებით, 1921 წლის სექტემბერში, წმიდა ამბროსი სწორედ ცხუმ-აფხაზეთის კათედრის მღვდელმთავრობიდან აირჩიეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად, რომელიც იყო და არის მისი გამორჩეულად ბუმბერაზი მოღვაწეობის საგვირგვინო გაბრწყინება.

1917 წლიდან დაიწყო წმიდა ამბროსი აღმსარებლის მოღვაწეობა, როგორც მღვდელმთავრისა. მას ეპისკოპოსად ქიროტონიის დღესვე უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა კირიონ მეორემ მიანიჭა მიტროპოლიტის მაღალი სამღვდელმთავრო წოდება. მეუფე ამბროსი დადგინდა ჭყონდიდელ მიტროპოლიტად. იმ დროისათვის აფხაზეთი საეკლესიო მმართველობის მხრივ მიწერილი იყო ჭყონდიდის ეპარქიაზე (ვარდოსანიძე 2010: 115).

1917 წლის ნოემბერში საქართველოს ეკლესიის საკათალიკოსო საბჭომ ოფიციალურად მიმართა მიტროპოლიტ ამბროსის. დოკუმენტს ამ მიმართვის შესახებ ეწოდება „სრულიად საქართველოს საკათალიკოსო საბჭოს მიმართვა მიტროპოლიტ ამბროსისადმი ცხუმის (აფხაზეთის) კათედრის აღდგენის მიზნით სოხუმის ეპარქიის დათვალიერების შესახებ“, რომელშიც ვკითხულობთ: „ვინაიდან დღეს აფხაზეთი არის მიწერილი ჭყონდიდის ეპარქიაზე, საკათალიკოზო საბჭო მოგმართავთ თქვენ მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას და გთხოვთ მიმოვლოთ ეს მხარე (აფხაზეთის) და გააცნოთ ადგილობრივნი მკვიდრნი თუ რაოდენად მოუცილებელი საჭიროება არის, როგორც ქართველთათვის, ისე კიდევ უფრო აფხაზეთათვის განახლება იმ სარწმუნოებრივ-საეკლესიო კავშირისა, რომელიც საუკუნეთა მანძილზე აერთებდა ამ ღვიძლ ძმებს. შედეგი თქვენის მოგზაურობისა და მეცადინეობისა კეთილ ინებეთ აცნობოთ საკათალიკოზო საბჭოს“ (სსსა ს. 463).

მეცხრამეტე საუკუნეში რუსეთის იმპერიას საქართველოს საწინააღმდეგო ქმედებები მრავლად ჰქონდა აფხაზეთში განხორციელებული. ამ მხრივ არც საეკლესიო მიმართულება იყო გამონაკლისი. რუსეთი ცდილობდა, რომ საეკლესიო თვალსაზრისითაც ჩამოეშორებინა ეს ძირძველი ქართული კუთხე საქართველოსათვის. 1918 წელს, როდესაც საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღდგა, მაშინვე განიზრახეს აფხაზეთში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარება და 1918 წლის ივნის-ივლისში ქართულ ჯარს გენერალ გიორგი მაზნიაშვილის სარდლობით ბრძოლების გადახდა მოუწია, რათა აფხაზეთში აღდგენილიყო საქართველოს სახელმწიფოს იურისდიქცია, რაც სამართლიანად

წარმატებით შესრულდა. სოხუმის რუსი ეპისკოპოსი სერგი ჯიუტად და ანტიკანონიკურად ცდილობდა, რომ მიტროპოლიტ ამბროსის არ მისცემოდა ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის მართვის საშუალება. ამ ურთულეს ვითარებაში, 1918 წლის 27 ივნისს, მოკლეს უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი კირიონი. მისი მკვლელობა დიდი დარტყმა იყო საქართველოს ეკლესიისა და პირადად მიტროპოლიტ ამბროსისთვისაც. მიუხედავად მრავალი სირთულისა, მეუფე ამბროსი შეუდრეკელად ცდილობდა, რომ მართლმკვეთელურად დაემწყემსა ცხუმ-აფხაზეთის სამწყსო.

საქართველოს საპატრიარქოს არქივში დაცულია 1918 წლის 27 აგვისტოთი დათარიღებული დოკუმენტი, რომელიც ამგვარად არის დასათაურებული: „სრულიად საქართველოს საკათალიკოსო საბჭოს მიმართვა ქალაქ თბილისის სადგურის უფროსისადმი, მიტროპოლიტ ამბროსის სოხუმში გამგზავრებასთან დაკავშირებით“, რომელშიც ნათქვამია: „სრულიად საქართველოს საკათალიკოსო საბჭო პატივისცემით გთხოვთ, მოახდინოთ სათანადო განკარგულება, რათა ჰყონდიდელ მიტროპოლიტ ამბროსის, რომელიც ფოთით მიემგზავრება ქალაქ სოხუმში სამსახურისა გამო 28 მარიაშობის თვეს სადამოს 10 საათზე და 30 წ; მიეცეს მთლიანად ორადგილიანი პირველი კლასის კუპე“ (სსსს ს. 689). მეუფე ამბროსი 1918 წლის აგვისტოს მიწურულს სოხუმში ჩავიდა.

1918 წლის 1 სექტემბერს მიტროპოლიტმა ამბროსიმ სოხუმის საკათედრო ტაძარში შეკრებილ მორწმუნეებს მიმართა სიტყვით, რომელშიც მღვდელმთავარმა მიმოიხილა საქართველოს უძველესი და ამავედროულად ახლად ავტოკეფალიადადგენილი ეკლესიის იმჟამინდელი მდგომარეობა, ასევე გაიხსენა, რომ სწორედ სოხუმიდან დაიწყო თავისი სასულიერო მოღვაწეობა და აღნიშნა: „აქიდან – სოხუმიდან იწყება ჩემი ეკლიანი გზით სიარული, აქ იყო დასაბამი ჩემი ტანჯვა-დევენულობა-ვაება-უბედურებისა, მაგრამ იმასაც ვგრძნობ, რომ სოხუმი იყო აგრეთვე დასაბამი ჩემის ახლანდელის შედარებით ბედნიერებისა, ვინაიდან მე ბედნიერათ მიმაჩნია ჩემი თავი, რომ ვიხილე ის, რასაც ელტვოდნენ ბევრნი მამულიშვილნი, მაგრამ ვერ იხილეს, ე.ი. მაქვს საშვალეობა თქვენთან ერთად გავიზიარო ბედნიერება ეკლესიურად და ეროვნულად თავისუფლებაში ყოფნისა. მაშ, ჩემთვის ყოველთვის სასიხარულო იყო და იქნება ნახვა, თქვენთან ყოფნა, რომ დავრწმუნდე თქვენს სარწმუნოებრივად და ეროვნულად განმტკიცების გზაზე დადგომაში“ (გამახარია 2006: 235-236).

მიტროპოლიტი ამბროსი ხსენებული ვიზიტის ფარგლებში 1918 წლის 9 სექტემბრამდე იმყოფებოდა აფხაზეთში და არაერთ საზოგადოებრივ და ეროვნულ-სარწმუნოებრივი მუხტით განმსჭვალულ შეხვედრა-საქმიანობაში მიიღო მონაწილეობა, რომელთა შორის ის სიტყვით წარდგა თავად გიორგი შარვაშიძის გარდაცვალებიდან ნახევარი წლისთავისადმი მიძღვნილ ხსოვნის სადამოზე, მონახულა პატიმრები სოხუმის სატუსალოში და სნეულები – ქალაქის საავადმყოფოში. მიტროპოლიტ ამბროსის ამ

სამწყემსო ვიზიტის შესახებ აფხაზეთში გაზეთი „საქართველო“ წერდა: „მან დარიგებით მიმართა ხალხს, განუმარტა სხვათა შორის თანამედროვე გარემოებათა მსვლელობა და ურჩია არ აჰყენენ ბოლშევიკურ დამლუპველ მოძრაობას. მიტროპოლიტმა სოხუმში დაჰყო ერთ კვირამდე. ამ შემთხვევით ისარგებლა ბევრმა აფხაზეთის სხვადასხვა კუთხის საერო და სამღვდლო საპატიო და გავლენიანმა პირმა, რომელთაც ინახულეს მათი მეუფება და მსჯელობდნენ ჩვენი პოლიტიკურ და საეკლესიო კითხვებზე. მიტროპოლიტი ყველას შესაფერ დარიგებასა და რჩევას აძლევდა“ (ჭახრაკი 1918).

ამ დროისთვის სოხუმის საკათედრო ტაძარში ღვთისმსახურების ქართულ ენაზე აღსრულების საკითხი საბოლოოდ ჯერ კიდევ არ იყო გადაწყვეტილი. აღნიშნულის გადასაწყვეტად 1918 წლის 26 დეკემბერს მიტროპოლიტმა ამბროსიმ მიმართა საქართველოს ეკლესიის საკათალიკოსო საბჭოს, სოხუმის საკათედრო ტაძარში ღვთისმსახურების ქართულ ენაზე აღდგენა-შემოღების აუცილებლობის შესახებ. იმავე დღეს მეუფე ამბროსიმ საკათალიკოსო საბჭოს გაუგზავნა კიდევ ერთი მიმართვა, რომელშიც მიმოიხილა სოხუმის ეპარქიაში იმჟამად არსებული ვითარება (ვარდოსანიძე 2010: 119).

ჰყონდიდელი მიტროპოლიტი ამბროსი აქტიურად იღვწოდა აფხაზეთში საქართველოს ეკლესიის კანონიერი და სამართლიანი ინტერესების აღდგენა-განახლებისათვის, თუმცა ის ოფიციალურად ჯერ კიდევ არ იწოდებოდა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტად. 1919 წლის 7 ოქტომბერს სოხუმში გამართულმა საეკლესიო კრებამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვით ხსენებულმა კრებამ ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავრობისათვის დაასახელა მხოლოდ ერთადერთი კანდიდატი – ჰყონდიდელი მიტროპოლიტი ამბროსი. აღნიშნულის შესახებ დეკანოზმა კალისტრატე ცინცაძემ სოხუმიდან უწმიდეს და უნეტარეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდეს აცნობა დეკემბრით, რომელშიც ვკითხულობთ: „თბილისი, უწმიდეს კათოლიკოს ლეონიდეს! აქაურმა კრებამ განაჩინა შემოერთება საკათალიკოსოსადმი, ეპისკოპოსად აირჩია ამბროსი ჰყონდიდელი“ (სსსა, ს. 463). აღნიშნულთან დაკავშირებით არსებობს კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდეს მიმართვა: „ჩემი პასუხი. სოხუმი, მიტროპოლიტი ამბროსის, აფხაზეთ-სამურზაყანოს მორწმუნე ერს და სამღვდლოებას! დედაეკლესიასთან შემოერთებით და მღვდელმთავრის საუცხოვო არჩევნებით აფხაზეთის საეკლესიო კრების წევრებმა ოქროს ასოებით ჩაიწერეს თავი სამშობლოს მატთანეში. ლოცვა-კურთხევა შემოერთებულ ჩემს ძეთა და ასულთ, ხოლო შენ ტკბილი სალამი და ძმური მილოცვა თავისუფალი აფხაზეთის ღირსეულ მწყემსმთავარს“ (სსსა, ს. 463).

1919 წლის ოქტომბერშივე აფხაზეთს ეწვია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ლეონიდე, რომელსაც სოხუმში გულმხურვალე სიტყვით შეეგება ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ამბროსი.

ცხუმ-აფხაზეთის კათედრაზე დადგენილი მიტროპოლიტი ამბროსი

სამწყემსო ვიზიტებით მოგზაურობდა ეპარქიის სხვადასხვა მხარეში, წარმოთქვამდა ბრწყინვალე ქადაგებებს მრავალ მნიშვნელოვან საკითხზე, განსწავლიდა და განამტკიცებდა მისთვის ღვთითდადგენილ სამწყსოს.

1919 წლის 12 დეკემბერს ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ამბროსიმ წარმოთქვა სიტყვა ჯარისკაცთა წინაშე, სახალხო გვარდიის მეორე წლისთავთან დაკავშირებით, სადაც ისტორიულად არსებული ქართული ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი და საეკლესიო ძლიერების შესახებ ისაუბრა და ლოცვა-კურთხევითა და გამხნევებით მიმართა ჯარისკაცებს (გამახარია 2006: 326-330).

1920 წლის 28 თებერვალს მიტროპოლიტმა ამბროსიმ დამფუძნებელი კრების ერთ წლისთავთან დაკავშირებით ბრწყინვალე სიტყვა წარმოთქვა, რომელშიც თავისუფლების მნიშვნელობასა და მის ქრისტიანულ გააზრებაზე გაამახვილა ყურადღება და აღნიშნა: „ეკლესია და ქრისტეს სწავლა დამცველია თავისუფლებისა ამ სიტყვის ჭეშმარიტი მნიშვნელობით... თავისუფლება უნდა გამოიხატოს მოძმეთადმი სიყვარულში, პატივისცემაში მოძმის პიროვნებისა, მისი რწმენისა და მისწრაფებისა. თუ ჩვენ სიტყვით ვქადაგებთ თავისუფლებას და საქმით მას ვარღვევთ და ვსცდილობთ მხოლოდ პირადი თავისუფლებისათვის, მაშინ ეს იქნება არა თავისუფლება, არამედ თვითნებობა“ (ვარდოსანიძე 2017:143).

მიტროპოლიტი ამბროსი თავისი შესაძლებლობების უდიდესი გამოვლინების ფარგლებში კეთილმსახურებით მოღვაწეობდა მისდამი რწმუნებული ეპარქიის გაძლიერებისათვის. ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიას იმხანად ფინანსური მხრივ არ ჰქონდა სახარბიელო მდგომარეობა, რის გამოც მეუფე ამბროსის უწევდა ზრუნვა ამ კუთხით და მის თანადგომას ცდილობდა კათოლიკოს-პატრიარქი ლეონიდე.

1920 წლის 26 მაისს, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის ორი წლისთავზე, სოხუმში, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ამბროსიმ წარმოთქვა გულმხურვალე სიტყვა, რომელიც ამგვარად დაასრულა: „თავისუფალი სამშობლოვ, ნუ შეგეშინდება ცხოვრების ტალღების. ჩვენთან არს ღმერთი და როდესაც პეტრესაებრ შევსთხოვთ მას: „უფალო, გვიხსენ ჩვენო“, ის გვეტყვის: „გამხნევდით, ნუ გეშინისთ, მე თქვენთანა ვარო“. მაშინ ჩვენ მარტონი არ ვიქნებით: ჩვენი შემწე იქნება ღვთისმშობელი და ქრისტე მაცხოვარი. მაშ, მოვიკრიბოთ, აღვიჭურნეთ სარწმუნოებით და ღვთისადმი სასოებით და ამას შეუერთოთ თავგანწირული სიყვარული სამშობლოსადმი. მაშინ მტრები სირცხვილულ იქმნებიან და ჩვენი ერის თავისუფლებაც განმტკიცდება. მაშინ ჩვენი სიხარულიც იქმნება სრული და სამარადისო. „უკეთუ ღმერთი ჩვენ კერძო არს, ვინა არს ძვირის მყოფელ ჩვენდა“ (რომ. 8, 31) (გამახარია 2006: 353).

1921 წლის 14 იანვარს ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ამბროსიმ მღვდელმთავრული სიტყვით მიმართა სოხუმის სამხედრო რაზმს, დაარსების მესამე წლისთავთან დაკავშირებით (გამახარია 2006: 357-359).

1921 წლის თებერვალში საქართველოში შემოიჭრა საბჭოთა

რუსეთის საოკუპაციო სამხედრო ძალები. რუსეთმა დანაშაულებრივად და სისხლის ღვრით მოახდინა საქართველოს ანექსია. ბოლშევიკები ეკლესიისადმი იდეურად და აგრესიული ფორმებით მტრულად იყვნენ განწყობილნი. 1921 წლის 15 აპრილის №21 დეკრეტით, კერძოდ, მე-14 და მე-15 მუხლებით, საქართველოს ე.წ. რევკომმა საქართველოს სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესია კანონგარეშედ გამოაცხადა. ხსენებულ დეკრეტში ჩაიწერა: „არცერთ საეკლესიო და სარწმუნოებრივ საზოგადოებას არ აქვს უფლება, იქონიოს საკუთრება. მათ არ აქვთ იურიდიული პიროვნების უფლება, საქართველოს რესპუბლიკაში არსებული საეკლესიო და სარწმუნოებრივ საზოგადოებათა მთელი ქონება გამოცხადებულია სახალხო კუთვნილებად“ (ვარდოსანიძე 2010: 125). დაიწყო ურთულესი დევნა ეკლესიისა... ამგვარ ვითარებაში, 1921 წლის ივლისში გარდაიცვალა უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ლეონიდე. საკათალიკოსო საბჭომ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ აირჩია ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ამბროსი, რომელსაც აღნიშნული გადაწყვეტილების შესახებ ალავერდელ ეპისკოპოს პიროსის დეპუტატობით ეცნობა, სადაც ჩაწერილია: „მიტროპოლიტი ამბროსი არჩეულია კათოლიკოსის მოსაყდრედ, აცნობეთ, საჩქაროდ ჩამოხრძანდეს“ (სსსა, ს. 539). ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ამბროსიმ წერილობით მადლობა გადაუხადა საკათალიკოსო საბჭოს ამ ნდობისთვის, თუმცა იქვე დასძინა, რომ ის ვერ მოახერხებდა თბილისში ჩასვლას, ვინაიდან ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიაში არსებული ვითარება მოითხოვდა მრავალი საქმის გაკეთებას და აუცილებლად დაესწრებოდა მომავალ საეკლესიო კრებას, რომელიც გელათში გაიმართებოდა ახალი კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევისათვის (ვარდოსანიძე 2017: 146). მიტროპოლიტ ამბროსის ამ უაღრესად საგულისხმო ქმედებით განსაკუთრებით გამოხატულია მისი თავდადებული მღვდელმთავრული ზრუნვა ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიისადმი და ასევე უმაღლესი იერარქიული პატივის წინაშე პირადი მორიდება.

1921 წლის სექტემბერში გელათში გამართულმა საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის შემდგომ მესამე კრებამ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ამბროსი აირჩია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად. სწორედ ცხუმ-აფხაზეთის კათედრიდან მოხდა წმიდა ამბროსი აღმსარებლის არჩევა და გაბრწყინება საქართველოს საპატრიარქო ტახტზე, რომელზეც მისი ინტრონიზაცია გაიმართა 1921 წლის 14 ოქტომბერს მცხეთის სვეტიცხოვლის წმიდა თორმეტი მოციქულის სახელობის საპატრიარქო ტაძარში.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

- სსსა, ს. 463: სრულიად საქართველოს საპატრიარქოს არქივი, აღწერა 1, საქმე 463, ფ. 5ა, 47, 47ა.
- სსსა, ს. 689: სრულიად საქართველოს საპატრიარქოს არქივი, აღწერა 1, საქმე 689, ფ. 5.
- სსსა, ს. 539: სრულიად საქართველოს საპატრიარქოს არქივი, აღწერა 2, საქმე 539, ფ. 44.
- გამახარია 2006: გამახარია ჯ., წმინდა აღმსარებელი ამბროსი (ხელაია) და აფხაზეთი. თბილისი, 2006.
- ვარდოსანიძე 2010: ვარდოსანიძე ს., ქართველი მღვდელმთავრები (XX-XXI საუკუნეები), თბილისი, 2010.
- ვარდოსანიძე 2017: ვარდოსანიძე ს., საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ასწლოვანი მათიანე (1917-2017 წწ.). თბილისი, 2017.
- ჭახრაკი 1918: ჭახრაკი, გიორგი შერვაშიძის ხსოვნის აღნიშვნა ე. სოხუმში, გაზეთი „საქართველო“, 2 ოქტომბერი, №183, 1918.